

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

Infobulletin *Parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem*

Winter 2004, jaargang 16, nummer 4

Rondje Sonsbeek

Al jarenlang maak ik dagelijks een rondje door Sonsbeek met mijn vijftienjarige teckel Joeri (hij komt uit een Russisch nest). Hij heeft de ene dag meer zin dan de andere. Regen bevalt hem al helemaal niet. Toch ligt het waarschijnlijk ook aan zijn leeftijd. Hij ziet ook minder en is doof. Wij denken dat misschien ook een geringe mate van dementie een rol speelt. Ondanks dat weet hij dat hij zijn behoefte moet doen naast het wandelpad. Dat valt te prijzen want vaak zie je dat de grootste honden ook de grootste hopen doen midden op het pad. Op onze wandeling passeren wij altijd het imposante Lorentzmonument. Al lange tijd verkeert dit in een slechte staat. Onze vereniging heeft de gemeente daar herhaaldelijk op gewezen. Uiteindelijk worden er nu restauratiewerkzaamheden verricht. Je kunt je afvragen of het monument daar beter van geworden is. Een gedeelte van het trapplateau is vervangen en hier en daar worden gaten wat bijgepleisterd. Een contact met de gemeente hierover leerde mij dat we geduld moeten hebben want over enkele jaren zullen de enorme kleurverschillen die er nu zijn verdwenen zijn. Ik heb daarover mijn twijfels. Dit monument voor de wereldvermaarde natuurkundige Lorentz naar wie kortgeleden nog een eervolle onderscheiding werd vernoemd verdient een beter lot.

Kees Hoogendijk

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is in woord en daad mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar: voor particulieren € 12,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: ABN-AMRO 40 63 33 505 t.n.v Vrienden van Sonsbeek.

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Hendrik Broekhuizen (voorzitter) tel. 4426212,
Luuk Broer (secretaris) tel. 4424956,
Kees Hoogendijk (penningmeester) tel. 4458408,
Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 4433495,
Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/gidsen) tel. 4455098. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

De foto op de voorpagina de Witte Watermolen in de sneeuw is genomen door Sophia Mooldijk. Deze foto: een deel van de gerepareerde trap van het Lorentz-monument, november 2004.

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Jan Vierdag (voorzitter) tel. 4437279, Bart Beukema (secretaris/ vice-voorzitter), Marijke de Bruine (penningmeester), Jaap Nieuwenhuis (lid).

Secretariaat/ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814CL Arnhem, Telefoon: 4450660, Email: info@parksnsbeek.nl Website: www.parksnsbeek.nl

De watermolen van jonkvrouw Maria

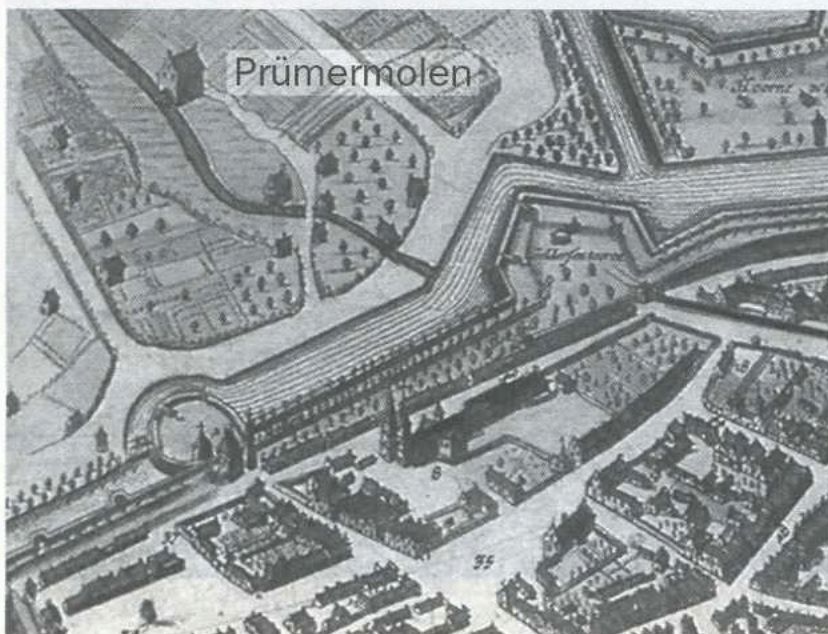
In de late middeleeuwen worden een aantal watermolens in het bovendal van de St. Jansbeek gebouwd die elk hun eigen geschiedenis hebben. Joop Morsink heeft in de archieven uniek materiaal opgediept over de diverse molens die langs de St. Jansbeek hebben gestaan. In dit nummer van het Infobulletin aandacht voor de tweede molen aan de beek, gezien vanaf de stadswal: de Prümerwatermolen.

Tussen de Sonsbeekweg en de Sonsbeeksingel, aan het Bothaplein, heeft eens de Prümerwatermolen gestaan. Deze van oorsprong korenwatermolen heeft vermoedelijk vanaf ongeveer 1650 dienst gedaan als pelmolen van gerst en haver. Kijken we vanaf die oude plek in de De La Reijstraat in noordwestelijke richting, dan zien we nog een stukje van de St. Jansbeek als een zilveren lint vanuit het langzaam stijgende Veluwedal naar ons toestromen. Vroeger, voor de aanleg van de spoordijk en de parken Sonsbeek en Zypendaal, kon men vanaf de stad in de lengterichting door het beekdal omhoog kijken tot aan kasteel Zypendaal.

–Jonkvrouw Maria

Tegen het einde van de dertiende eeuw is er voor het eerst wat over de Prümerwatermolen te lezen. In een oorkonde van 27 juli 1291 is er sprake van een watermolen op de St. Jansbeek, die toebehoort aan jonkvrouw Maria, zuster van graaf Reinoud I (Reinald) van Gelre en Zutphen.

De Prümermolen op van de kaart van Bleau uit 1649

Daarna wordt de Prümerwatermolen eigendom van de abdij St. Salvator te Prüm in de Eifel. Waarschijnlijk heeft Arnhem tot het missiegebied van deze abdij behoord. De kloosterorde uit Prüm heeft in die tijd vele bezittingen in de omgeving van Arnhem, waaronder ook deze watermolen.

Prüm

Het exploiteren van een watermolen is een privilege van eigenaren die een landgoed bezitten. In die tijd hebben naast de adel ook veel kloosters deze rechten. Zo heeft de abdij van Prüm het recht om het water van de St. Jansbeek als drijfkracht te gebruiken voor haar korenwatermolen. In een opgave van de abdij van Prüm uit 1405 over haar bezittingen in de omgeving van Arnhem, zien we ook dat de Prümerwatermolen genoemd wordt. In 1417 schrijft de rentmeester Gerardus Hengel in de staat van inkomsten van de abdij van Prüm uit de Gelderse bezittingen aangaande de hof en de watermolen te Arnhem, dat de Prümerwatermolen op de St. Jansbeek staat, vlak boven de watermolen van de Jansheren, meer naar het bos. Er is een verpachtingsakte van de Prümerwatermolen van 20 september 1461 bewaard gebleven. Daarbij verpacht de Arnhemse pastoor Walraven van Wamell 'medegeselle in den gaidshuse te Prüm' en amptman Willem van de Olderweijer, dat met ingang van beloken Pasen (eerste zondag na Pasen) aan Gerrit Hagen en zijn vrouw Belye voor de duur van 50 jaren 'des gaidshuys watermoele, geheiten Prümer moile, mit den ells, also als die gelegen baven Sente Johans moele' voor 15 oude schilden's jaars, ingaande Beloken Pasen 1467

Pacht

De pachter moet het molenhuis en de molenwerf geheel op eigen kosten onderhouden en na beëindiging van de pacht 'de molenwerf in zulk een staat overleveren, dat het nog twee jaren goed zou lopen' In het geval dat molenhuis of

molenwerf door schuld of onachtzaamheid of ten gevolge van een particuliere vete van de pachters in brand zou raken moeten de pachters die op eigen kosten weer in goede staat brengen. Als de brand buiten hun schuld ontstaat of door een vete van het land of de heren van Prüm zou het herstel op kosten van de abdij plaatsvinden. In 1496 wordt door pastoor Gadert van Nuyhem van Arnhem als gevolmachtigde van de abdij St.Salvator in Prüm de watermolen voor zes jaren verpacht aan Jacob Bernarz voor 32 goudgulden en 23 molder weit (70 kg tarwemeel). Daarna is bekend dat Reynier Jacobs in 1565 en 1568 'die Prümer molle' verpacht. Mulder Jacobs betaalt hiervoor jaarlijks 53 daalders.

Reformatie

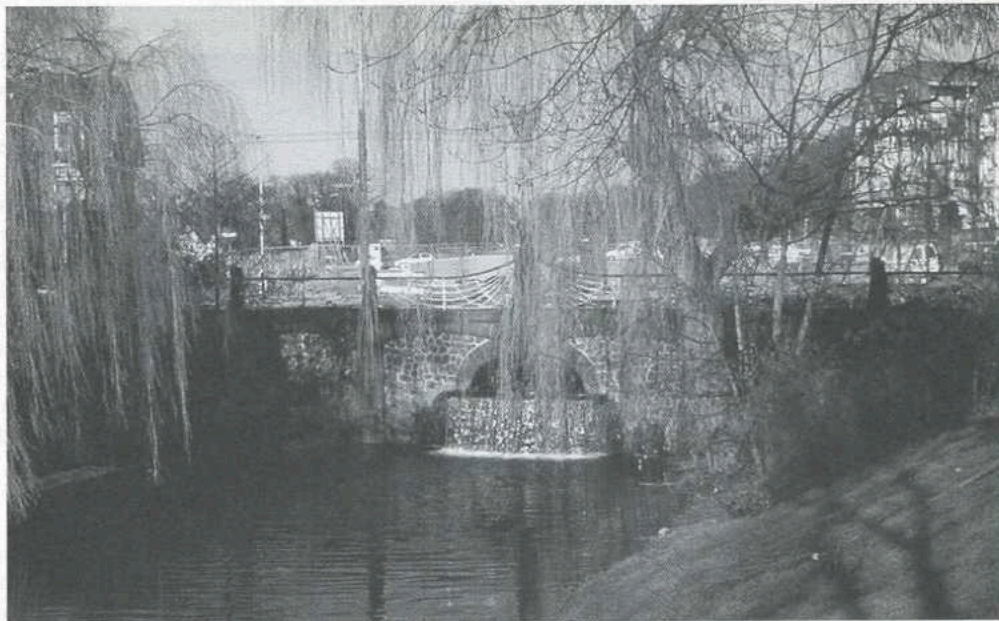
Tijdens de godsdienstige en politieke hervormingen in de zestiende eeuw blijven alle goederen in het bezit van de abdij van Prüm. Daar staat tegenover dat de kloosterlingen geen inkomsten meer krijgen uit de Prümerwatermolen. Ze zijn verplicht bij te dragen aan diverse zaken. Zo heeft de Arnhemse magistraat op 5 december 1586 besloten om de inkomsten van de Prümer-watermolen te bestemmen voor de verhoging van de predikantstraktemeten.

In feite staat de abdij dan onder curatele.

Na de Reformatie worden de kloostergoederen verbeurd verklaard en overgedragen aan Ernst Casimir, graaf van Nassau Catzenellebogen. Na de dood van Ernst Casimir in 1632 wordt de watermolen eigendom van zijn zoon Willem Frederik. Deze verkoopt de watermolen op 2 juli 1642 in het openbaar aan Jacob Reynders, Jan Elberts van Mossel en Jacob Dircks de brouwer, ieder voor eenderde deel.

Eigenaren

Volgens archiefstukken uit 1737 wordt de watermolen nog altijd de 'Prümerwatermolen' genoemd. De molen is al geruime tijd gezamenlijk eigendom van verschillende personen. In 1784 wordt door mr. J. I. van Wanray namens een groep gerechtigden de helft van de watermolen overgedragen aan Willem Kloek, Gerhardus en Theodorus Roubroek, die in 1791 nog eens 1/8 deel verkrijgen. Voor zover de erven Johanna Kloek aanspraak op een deel van de watermolen kunnen maken, gaat hun erfdeel in 1797 over aan Gerhardus Roubroek. Volgens een testament van 20 maart 1797 van Gerardus komt de watermolen geheel aan zijn 29-jarige weduwe Mechteld Miggels. Zij trouwt later met Johannes Everardus Nyenhuis. Omstreeks 1820

De locatie van de Prümermolen op het Bothaplein

is Nyenhuis de enige eigenaar. Hij geniet een pacht van 550 gulden per jaar uit de Prumerwatermolen.

Gesloopt

Baron Van Heeckeren van Enghuizen, de eigenaar van Sonsbeek, koopt de Prumerwatermolen van de erven Nyenhuis op 9 februari 1822. Op een situatiekaart van de onteigening voor de Rijnspoorweg uit 1853 zien we dat door de hoge spoordijk het dal van de

St.Jansbeek definitief wordt afgesloten en van de stad wordt gescheiden. Omstreeks 1860 is G. J. Nekkers korenmolenaar op de Prumerwatermolen. Later zijn de werkzaamheden op de Prumerwatermolen door de weduwe Nekkers nog enige tijd voortgezet, totdat vanwege van de aanleg van een brug met waterval in de tegenwoordige Transvaalbuurt in 1900, de Prumerwatermolen wordt gesloopt.

Jos Diender

Trouwen in Sonsbeek

Bezoekerscentrum Sonsbeek organiseert in het voorjaar van 2005 de expositie 'Trouwen in Sonsbeek'. Op onze oproep om trouwfoto's die gemaakt zijn in park Sonsbeek hebben we inmiddels 20 reacties ontvangen van mensen, die de mooiste dag van hun leven, in het mooiste park van Nederland op de gevoelige plaat hebben laten vastleggen. Van zeer recent tot heel lang geleden. Zoals deze foto uit 1969 van Rein en Els de Boer tegenwoordig wonend in Groningen. 'Het was een koude en natte dag' schrijven ze in een begeleidend briefje, 'maar het heeft geen gevolgen voor ons huwelijk gehad' Heeft u uw trouwreportage ook in park Sonsbeek laten maken, of kent u mensen die dat hebben laten doen, laat het ons dan weten. U kunt contact opnemen met de informatiebalie van Bezoekerscentrum Sonsbeek, telefoon 026 4450660.

De huiszwaluwen van Sonsbeek

Wie 's zomers langs de Grote Weide loopt, kan de huiszwaluwen die pruttelend boven de weide fladderen, haast niet missen. De kleine zwart-witte vogeltjes overwinteren in tropisch Afrika en zijn boven Sonsbeek maar een maand of vier te zien. Ze zoeken boven de Grote Weide en directe omgeving naar vliegende insecten en verzamelen langs de oevers van de Sint Jansbeek bouw materiaal voor hun bolvormige nestjes van klei, die ze solitair of in kleine kolonies van de huizen in de directe omgeving bouwen. Maar hoeveel huiszwaluwen broeden er nu eigenlijk hier?

In het midden van de jaren zestig van de vorige eeuw, toen ik korte tijd in Arnhem woonde, was de huiszwaluw een algemene broedvogel rond de Grote Weide. Toen ik in 1977 terugkeerde, broedde de soort er nog wel, maar was hij minder algemeen dan daarvoor. En dat is lange tijd zo gebleven. Mogelijk is hij zelfs een aantal jaren geheel weggeweest, maar zeker is dat niet. In 1989 broedden er echter rond Sonsbeek volgens gegevens van 'SOVON Vogelonderzoek Nederland' weer drie paren. Vanaf 1998 houd ik voor SOVON jaarlijks de stand bij door enkele malen per seizoen het aantal bewoonde nesten in het Burgemeesterskwartier en de Transvaalbuurt te tellen.

Recente ontwikkelingen

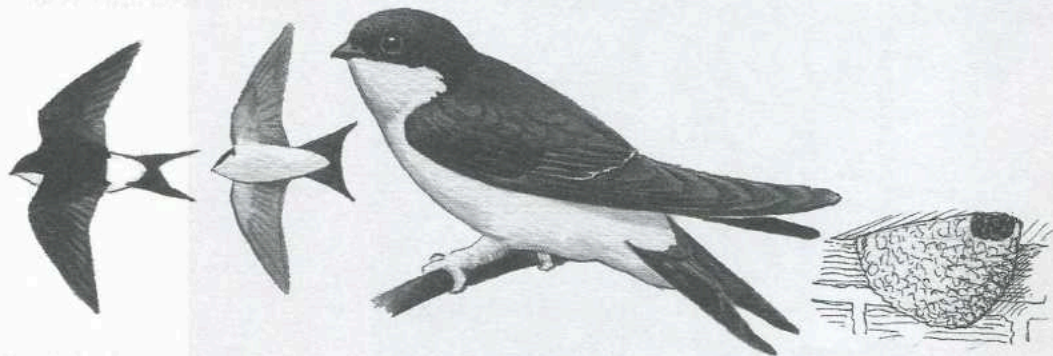
Uit die tellingen blijkt dat daar nu meer zwaluwen broeden dan 10-20 jaar geleden, al fluctueerde het aantal broedparen in de laatste jaren nogal. In 1998 en 1999 waren er vermoedelijk minder dan 15-17 paren. In de jaren erop liep de stand op tot 30 paren in 2001. Daarna daalde het aantal tot 17 in 2003. Maar in 2004 ging het weer crescendo en waren er gelukkig weer 24 paren. Uit de landelijke SOVON-tellingen blijkt dat tijdens de laatste jaren het aantal huiszwaluwen elders in de regio op een zelfde wijze fluctueerde als hier.

De recente aantalfunctuaties rond Sonsbeek hebben dus niets van doen met de ontwikkelingen die de laatste jaren rond het NS-station plaatsvinden.

Toekomst

Huiszwaluwen zijn 's zomers een karakteristieke verschijning boven de Grote Weide en omgeving. Er is dus alle reden om zuinig op ze te zijn en bijvoorbeeld bij renovatie- of schilderwerkzaamheden aan panden waartegen zwaluwen broeden, met de vogels rekening te houden. Overigens zijn huiszwaluwen wettelijk beschermde vogels, zodat het zelfs verboden is om bewoonde nesten te verwijderen of te verstoren. Verder is het voor de zwaluwen zaak dat er kale modderplekken langs de beek blijven bestaan waar de vogels bouw materiaal voor hun nesten kunnen verzamelen. Een punt om bij het beheer van de oevers van de beek rekening mee te houden. Hopelijk kunnen we zo tot in lengte van jaren blijven genieten van die pruttelende fladderaars boven de Grote Weide!

Arie L. Spaans

De Parken en de Slag om Arnhem - correcties

In het vorige nummer van het Infobulletin stonden we uitgebreid stil bij het oorlogsverleden van de parken Sonsbeek en Zypendaal. Een aantal lezers maakte ons attent op enkele onzorgvuldigheden, of leverde aanvullende informatie. Zo schreef ik dat de geallieerde troepen zich op donderdag 21 september 1944 met zware verliezen terugtrokken over de Rijn. Dat was iets te kort door de bocht. Op 21 september werd de strijd om de brug verloren, maar in Oosterbeek gingen de gevechten in volle hevigheid door. Pas in de nacht van 25 op 26 september konden de laatste Engelse en Poolse soldaten zich over de Rijn terugtrekken.

De Duitse vrouw die hoogst persoonlijk de schilderijen uit kasteel Zypendaal kwam weghalen heette niet Ziller, maar Gasille. Ook de bevrijding van Arnhem had ik niet

helemaal juist weergegeven. De geallieerden hebben de stad weliswaar vanuit het zuiden met zware granaataanvallen bestookt, maar zijn half april 1945 vanuit het oosten de stad binnen-getrokken en niet vanuit het zuiden.

Onder de foto van de tanks die de Sonsbeekweide omploegen stond dat het Engelse Bren Carriers betrof. Inmiddels weten we beter. Het betreft hier twee tanks van het Nederlandse leger. De beide pantservoertuigen op de foto zijn Carden-Loyd Mk.VI rups-pantserwagens, waarvan het Nederlandse leger er eind jaren dertig vijf in gebruik had. Eén van de briefschrijvers suggereert dat het hier wellicht een demonstratie van de voertuigen betreft. Wat deze twee tanks op de Sonsbeekweide te zoeken hadden en wanneer de foto gemaakt is, blijft voorlopig onduidelijk.

Verder was helaas de bronvermelding onder het verhaal weggefallen. Veel informatie over de situatie rond kasteel Zypendaal komt van Willem Tiemens en uit een interview dat Annemarie Leijser enkele jaren geleden had met Henk Teunissen.

Jos Diender

Geallieerde tanks op het stationsplein bij de bevrijding van Arnhem in april 1945.

Omgeving Witte Watermolen

De Witte Watermolen is omstreeks 1480 gebouwd aan de St.Jansbeek. Molen, erf en molenshuur liggen als één object in dit historische landschap. Om deze gebouwen in het beekdal van de St.Jansbeek beter te beleven is meer ruimte nodig. De gebouwen moeten loskomen van andere objecten in de omgeving die van veel jonger datum zijn.

Beplantingen uit 1960, overblijfselen van de viskwekerijen, waaronder een partij grond die in 1920 in de oude beekloop is gestort, en de in 1965 aangebrachte verbreding van de Zypendaalseweg verstoren de aanblik van de Witte Watermolen. Daarnaast wenst het Bezoekerscentrum terrasruimte voor het publiek. We spraken hierover met Bart Lichtenberg die binnen Stadsbeheer verantwoordelijk is voor de parken.

"De Witte Watermolen met de molenshuur moet meer ruimte krijgen opdat we de vroegere schoonheid van het complex kunnen beleven. We laten ons bij het ontwerp voor de herinrichting inspireren door de archiefbeelden van de toestand rond 1900.

We willen de toenmalige sfeer van het landschap terughalen. Daarnaast kunnen we de wensen van het Bezoekerscentrum over het gebruik van de buitenruimte vervullen en we kunnen de wateroverlast in het Bezoekerscentrum aanpakken. Daarvoor moet het grootste deel van de beplanting achter de molenshuur weg, de paddenpoel moet verplaatst, het teveel aan gedumpte grond moet weg om het oorspronkelijke reliëf van het terrein terug te krijgen en de Zypendaalseweg moet worden versmald om ruimte in het park terug te krijgen.

Aan het woord is Bart Lichtenberg van de gemeentelijke dienst Stadsbeheer die het plan heeft ontwikkeld voor de herinrichting van dit gevoelige deel van Sonsbeek.

Binnenterrein

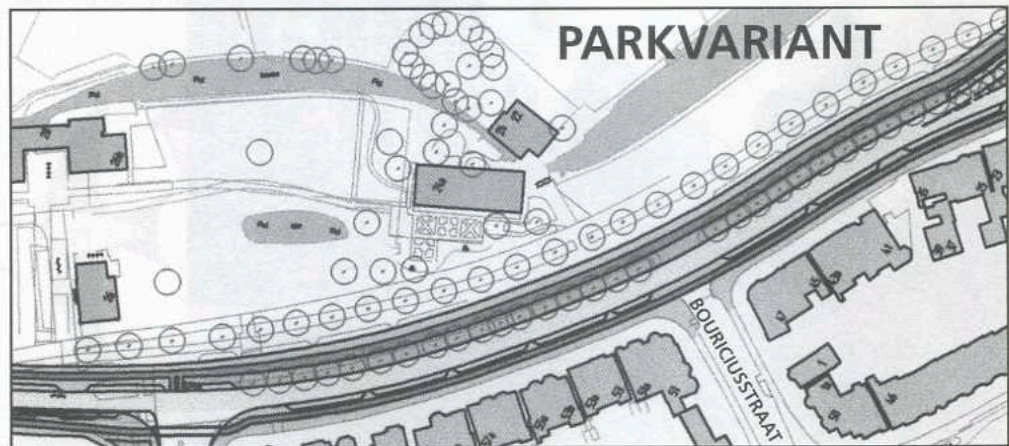
"De problemen met het 'binnenterrein' en de mogelijke oplossingen daarvoor zijn sinds eind 2003 besproken met veel groeperingen.

Omwonenden, Bezoekerscentrum Sonsbeek en Watermuseum zijn geraadpleegd. De plannen zijn besproken met het bestuur van Vrienden van Sonsbeek. De plannen zijn onlangs getoetst door de gemeentelijke Schouwgroep voor de parken. Alle betrokkenen kunnen zich goed vinden in de door Stadsbeheer ontwikkelde visie. Ingecalculeerd is dat de realisatie van de plannen van diverse partijen afhankelijk is en jaren zou kunnen duren. Maar het voordeel van een totaalvisie is dat we langskomende kansen om onderdelen te realiseren kunnen benutten.

Riolering Zypendaalseweg

Zo'n langskomende kans is de plotselinge versnelling van de rioolvernieuwing in de Zypendaalseweg. Over die ingrijpende rioolvernieuwing en daaropvolgende herinrichting van de weg wordt al jaren gesproken. De Gemeente schoof de ingreep steeds een paar jaar op ten gunste van meer urgente projecten elders in de stad. Daartussendoor kwam de vernieuwing van de Zypse Poort. Maar onlangs is besloten het riool in de Zypendaalseweg nu aan de beurt is: de rioolvernieuwing wordt uitgevoerd in de periode mei tot december 2005.

Tekening van de Parkvariant voor de herinrichting van de Zypendaalseweg, gedeelte tussen Sonsbeekweg en Burgemeestersplein

Arnhem. Zypscheweg.

De smalle Zypendaalseweg in de jaren dertig van de vorige eeuw (ansicht uit de collectie van Frans Brink)

De Stadsingenieurs van de Gemeente hebben voor de herinrichting van de Zypendaalseweg twee alternatieven ontwikkeld waarvan de uitvoeringskosten niet verschillen.

Eén ontwerp de Middenbermvariant is hand-having van het huidige tracé van de weg. Het alternatieve ontwerp de Parkvariant betekent versmallen van het weggedeelte tussen de kruising met de Sonsbeekweg en het Burgemeestersplein. Bij de Parkvariant wordt het tracé van voor 1965 hersteld. Toen is de breedte van dit stuk Zypendaalseweg verdubbeld en van een middenberm voorzien. Destijds leek dat nodig vanwege het verwachte verkeer van en naar de geplande nieuwe wijk in Arnhem-Noord. Die wijk is er door een ingreep van het rijk nooit gekomen.

Ruimte voor het park

Bij de besprekingen over de herinrichting van

de weg werd duidelijk dat omwonenden en betrokken organisaties de voorkeur geven aan de versmalling van de Zypendaalseweg.

Omwonenden ergeren zich al vele jaren aan de racebaan die de brede "Zyp" vormt en aan het lawaai van het huidige wegdek. De Gemeente heeft destijds beloofd de problemen aan te pakken. Het wachten was op de grote ingreep van de rioolvernieuwing. Het enige probleem voor een aantal gebruikers, zoals het Watermuseum, is dat er bij de wegversmalling enkele tientallen parkeerplaatsen aan de kant van de Zypse Poort verloren gaan.

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek is sterk vóór de Parkvariant. Voor het eerst in het bestaan van het openbare park Sonsbeek wordt het park niet kleiner maar groter: de ruimte die niet meer nodig is voor het verkeer wordt toegevoegd aan het park. Dat past uitstekend in het door Stadsbeheer ontwikkelde plan voor

De Schouwgroep schouwt het binnenterrein

het vrijstellen van het complex van de Witte Watermolen. Binnenkort beslist het college van B&W over de varianten.

Bart Lichtenberg: "We werken nu de plannen voor het aanpassen van het binnenterrein in detail uit. Het grote werk wordt meegenomen bij de herinrichting van de weg na de

rioolvernieuwing. En we maken gebruik van het geld dat destijds is gereserveerd voor het verbeteren van de omgeving na de bouw van het Watermuseum. Tenslotte gaat het bij de Witte Watermolen om één van de belangrijkste objecten van park Sonsbeek.

Luuk Broer

Illustratie: de tuinmanswoning in 1907 (ansicht uit de collectie van Herman Hofman).

Gezocht: bloemist Schuurman

Voor de geschiedschrijving van park Sonsbeek is het Bezoekerscentrum op zoek naar familie van bloemist Schuurman. De familie Schuurman heeft in de jaren 1940-1950 in de tuinmanswoning aan de Tellegenlaan gewoond. Dat is het huis boven aan de Steile Tuin. De woning is in 1904 door de gemeente gebouwd en de heer Schuurman had van de oorspronkelijke moestuin een bloementuin gemaakt. In de winkelruimte bij de woning verkocht hij zijn bloemen. De familie Schuurman heeft tot 1955 in het park gewoond. Heeft u informatie over de familie Schuurman, of weet u waar de nazaten van deze bloemist nu wonen, neem dan contact op Jos Diender, telefoon 026-3514226 of mail naar Info@BezoekerscentrumSonsbeek.nl

Nieuws uit bos en park

De periodieke safari met park-beheerder Jeroen Glissenaar start ditmaal bij de moerasweide, het westelijk deel van de Grote Weide van Sonsbeek. We zien dat de moerasweide is gemaaid en afgevoerd. Het afgevoerde materiaal is heel geschikt voor het kweken van orchideeën. De trap van het Lorentzmonument wordt gerepareerd. Even verderop zien we dat de koeien uit de wei zijn gehaald. Zoals gewoonlijk worden ze in de winter gestald bij de Kinderboerderij Presikhaaf.

De jaarlijkse controle van de bomen langs de wegen in de parken is inmiddels gedaan. De bomen die ziek zijn worden gemerkt met een (blauw) nummer. De nummers op de bomen corresponderen met de nummers in de administratie van Jeroen. Zo kan hij altijd zien of een zieke boom al eerder problemen heeft gehad. Er zijn ongeveer 150 bomen gemarkeerd. Van deze bomen worden er vijf gekapt en aan de rest wordt extra onderhoud of snoeiwerk verricht. Tijdens de rondrit zie ik tal van bomen waarop of waarin zich paddestoelen hebben genesteld. Hoe mooi die paddestoelen ook mogen zijn, ze zijn slecht voor de bomen. Vooral de reuzenzwam is hierom berucht.

Het nieuwe mannetjeshert uit de hertenkamp heeft zijn taak volbracht. Het hert maakte keelgeluiden om zo indruk te maken op alle vrouwtjes en er zoveel mogelijk te dekken. Dat is gelukt. Het geluid dat het hert maakte, heet 'burlen'. Veel mensen hadden medelijden met het dier omdat ze dachten dat hij flink verkouden was. Het was even schrikken voor de herten toen er een boom door het hekwerk kwam vallen. Het terrein waar de herten staan is glooiend. Dat betekent dat het hekwerk ook

glooiend moet zijn en dus maatwerk vergt, ook bij de reparatie.

Er wordt gestart met het kappen en zagen bij de Belvédère. Hier zijn nog bomen met stippen te zien, die eigenlijk vorig jaar gekapt hadden moeten worden. Maar het zaagseizoen liep toen af en daarom worden de bomen nu als eerste gekapt. Bij de Ronde Weide zie ik dat de overkapping van het podium is weggehaald om gerepareerd en schoongemaakt te worden. Na Sinterklaas zal er worden gestart met het aanplanten van zo'n veertig nieuwe beukjes.

Bladcampagne

De grote bladcampagne begint weer. De bladeren worden afgevoerd naar de Compostering. De compost die dit oplevert wordt gebruikt als bemesting van de rododendrons en de rozen in het park. De bladcampagne begint in de parken Gulden Bodem en Zypendaal. Het grootste volume aan bladeren ligt al op de grond en men verwacht dat de rest binnen twee weken na een storm of na nachtvorst ook van de bomen valt. In een groot deel van het bos staat nog een flinke zaagklus te wachten. Er wordt 'gedund' Dat wil zeggen dat er een goede boom wordt uitgezocht, en dat de mindere bomen die daar omheen staan hiervoor moeten wijken. Zo moeten er veel bomen weg, maar naar verwachting zal dat uiteindelijk nauwelijks opvallen.

We besluiten onze rondrit bij de nieuwe speeltuin in park Gulden Bodem. Hier zijn prachtige, uit boomstammen vervaardigde dieren te bewonderen (zie bijgaande foto). Het hout dat hiervoor gebruikt is, komt uit de parken. Vooral het grote, statige hert vind ik mooi. Jeroen vertelt dat er nog een schommel en een slangachtig wezen zullen worden geplaatst. Pas als de schommel er staat zal het oude speeltuintje opgeruimd worden.

Annelies Verheij-Reijnen

Levende boom vergroeid om dode stenen paal. Al jarenlang samen aan de boveningang van de Steile Tuin in Sonsbeek.

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

Colofon

Het Infobulletin is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek.
ISSN 1567-1054

Redactie:
Jos Diender
Annelies Verheij-Reijnen
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving: Raymond Paulus
Druk: Presikhaaf Grafische Diensten

Redactie-adres:
Bezoekerscentrum Sonsbeek
Zypendaalseweg 24a,
6814CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het lentenummer van het Infobulletin verschijnt 21 maart.
Uiterste datum inleveren kopij: vrijdag 18 februari 2005.

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug sturen naar Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24A, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:

Naam:

postcode:

Reden retourzending:

PTT Post

Port betaald